

לגוי לתת לו את הכיס, וכיון שאסרו עליו להוליך פחות פחות מארבע אמות במקום שיש גוי, יבוא להעביר ארבע אמות בפעם אחת, שהרי אין אדם מעמיד עצמו על ממונו (ברייתא שם, כפירוש רש"י שם). ויש שפירש, שגם כוונת רבי יהושע היא שהגזירה טובה ומונעת מלעבור על איסור תורה (תוס' שם).

פְּתוֹן, ולולא הגזירה אין לאוסרה מצד שנאפתה בכליו של הגוי הבלועים בטעם איסור, משום שיש בזה כמה ספיקות, ספק אם הקדירה היא בת יומא, וספק אם יש בה נותן טעם, וספק אם הטעם הוא לפגם (רמב"ן ע"ז לה, ב).

פְּתוֹן וְשִׁמְנוֹן, וגזירת הפת והשמן, ביטלו בית דין בדורות שלאחריהם. את גזירת השמן ביטלו רבי יהודה נשיאה ובית דינו (גמ' ע"ז לו, א), וכן את גזירת הפת, אף שבבבלי (שם לה, ב) אמרו שרבי לא התירה, אמרו בירושלמי (כאן ושם) שעמדו בית דין שלאחריהם והתירוה, מפני שהפת נצרכת לחיי נפש. ואף שבי"ח דבר אפילו אליהו ובית דינו אין יכולים להתיר, זהו רק משום שפשטו גזירות אלו בכל ישראל, אבל גזירות אלו לא פשטו בישראל, ואין גוזרים גזירה על הציבור אם אין רוב הציבור יכולים לעמוד בה. ואף שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין, גזירות אלו יכלו לבטל, כיון שראו שרוב הציבור אין יכולים לעמוד בהן (גמ' שם לו, א, ותוס' שם ובדף לה, ב). ואת הפת התירו דוקא במקום שאין פת ישראל מצויה, ושתהא גם פת פלטר [נחתום] ולא של בעה"ב, משום שחשש חתנות שייך רק בשל בעה"ב, אבל בשל פלטר אין כל כך קירוב דעת, שבאומנותו הוא עוסק (ירושלמי שם, לפי גירסתנו, וכביאר הטור י"ד קיב), ויש אומרים, שההיתר הוא אפילו בפת של בעה"ב (טור שם בשם הרא"ש). ■ להלכה, שמן של גויים מותר (שו"ע י"ד קיד, ז). ופת פלטר, יש מקומות שמקילים אם אין פת ישראל מצויה, מפני שהיא שעת הדחק (שו"ע שם קיב, ב), ויש מתיירים אף במקום שפת ישראל מצויה (רמ"א שם). ופת של בעה"ב מותרת רק אם אין פת פלטר מצויה כלל (שו"ע ורמ"א שם, ב, ו-ח, ראה שם פרטי הדינים).

וַיִּינְן, ואיסור היין הוא אף בהנאה, שהואיל ואסרוהו משום בנותיהם, נתנו לו דין יין נסך, כיון שלפעמים מנסכים אותו אפילו שלא בפני עבודה זרה (תוס'). ויש שביאר, שלפי שתקלתו גדולה יותר מפת ושמן, הוצרכו לגזור עליו יותר (רמב"ן ע"ז לו, ב). אך לולא הגזירה משום בנותיהם, לא היו אוסרים סתם יינם משום יין נסך, משום שאם היה מנסכו, לא היה מוכרו (רמב"ן שם). ויש שכתב, שלא אסרו בגזירת י"ח דבר את היין בהנאה אלא בשתיה, ורק בית דין בדור שאחרי תלמידי שמאי והלל שראו שהגויים הורגלו הרבה לנסך, הוסיפו לאסור סתם יינם גם בהנאה (רשב"א תורת הבית הארוך בית ה שער א, כפי שביארו הב"י י"ד קכג, א). ובזמן הזה שהגויים אינם מנסכים לעבודה זרה, יש שכתבו שאין לאסור את היין בהנאה (תוס' ע"ז נו, ב), ויש שנראה מדבריו שגם בזמן הזה סתם יינם אסור בהנאה (ב"י שם, בדעת הרמב"ם מאכלות אסורות יא, ז), משום שכשאסרוהו משום בנותיהם, אסרוהו גם בהנאה כיון נסך ולא בטל האיסור (רא"ש שם פ"ד, ז, כביאר הפרישה שם, ג). ■ להלכה, סתם יינם אסור בהנאה (שו"ע שם), ויש אומרים שבזמן הזה שאינו שכיח שהגויים מנסכים לעבודה זרה, אינו אסור אלא בשתיה, אבל בהנאה מותר במקום הפסד, ויש מתיירים אף שלא במקום הפסד, וטוב להחמיר (רמ"א שם).

אֶף גִּידוּלֵי תְרוּמָה תְרוּמָה, אפילו דבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות (רש"י). וגם בדבר שאין זרעו כלה, באופן שרבו הגידולים על העיקר, איסורו הוא רק מנחם הגזירה דרבנן (מרכבת המשנה תרומות יא, כא בדעת רש"י, ורדב"ז שם כב, בדעת הרמב"ם), שמצד הדין העיקר בטל ברוב ורק מחמת הגזירה נאסר (מרכבת המשנה שם). ויש שכתב, שהגזירה נצרכה רק לדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה, מעיקר הדין הגידולים הם תרומה (מאירי, ודרך אמונה בה"ל שם בדעת רש"י).

אֵי דְחֻשְׁרֵי לְהֵי אַפְרוּשֵׁי נָמִי לֹא לִיפְרָשׁוּ אלא חיטה אחת מן הכרי כדעת שמואל (רש"י), אבל לא היה קשה לרבא שאם כן לא יפרישו כלל, כי לאיסור טבל ודאי שכולם חוששים, והחשד שבא רבא לפרוק הוא רק לגזילת ממון הכהן (מהרש"א).

כִּיּוֹן דְאֶפְשָׁר לְמַעַבְדַּר חֶטֶה אַחַת, שבתרומה לא נאמר שיעור מפורש בתורה, אלא נאמר בה 'ראשית דגנך' (דברים יח, ד), ואפילו חיטה אחת פוטרת (רש"י קידושין מא, א).

וְלֹא קֶעְבִּיד, אלא הפריש כתקנת חכמים שתקנו שיעור תרומה אחד מארבעים לתורם בעין יפה, אחד מחמישים לעין בינונית ואחד משישים לעין רעה (משנה תרומות ד, ג).

מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ לוֹ בְּדַרְךְ, דוקא כשהחשיך לו בדרך, שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום לבוא לעיר, אז התירו לו לתת את כיסו לגוי, כיון שנחשב קצת אנוס, אבל אם יצא עם כיסו מביתו סמוך לחשכה על דעת להצניעו קודם שתחשך, ושכח והוציא לרשות הרבים, הרי הוא פושע, שהיה לו לחוש שמא ישכח ויוציא, ולא התירו לו לתת את כיסו לגוי (רמב"ן לקמן קג, א, וכביאר המשנ"ב רסו, כ-כא). ויש שכתב, שגם באופן ששכח ויצא סמוך לחשיכה מותר לתת לגוי להוליכו, כיון שיש לחוש שאם לא יתירו לו לתת לגוי, יבוא להעביר ארבע אמות ברשות הרבים בעצמו (רשב"א שם). ■ להלכה, יש שכתב שאם יצא סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרשות הרבים, אין היתר לתת כיסו לגוי (שו"ע שם, ח), ויש שכתב שגם באופן זה מותר (משנ"ב שם, כב, בשם הא"ד ע"פ הרשב"א).

נוֹתֵן כִּיסוֹ לְנִכְרִי, אף שהגוי הוא שלוחו לשאת את כיסו בשבת (רש"י לקמן קג, א), התירו לו לעבור על איסור אמירה לגוי, משום שקים להו לחכמים, שאין אדם מעמיד עצמו על הצלת ממונו, ואם לא יתירו לו ליתנו לגוי, יבוא להעביר את הכיס ארבע אמות ברשות הרבים בעצמו (גמ' לקמן קג, א). והגזירה שגזרו בזה היא שלא יטלטלו פחות פחות מארבע אמות (רש"י), שאף שגם באופן זה אינו עובר על איסור הוצאה מהתורה, גזרו לאסור בזה משום שחששו שמא לא יצמצם בשיעור ויוליכו ארבע אמות בפעם אחת (גמ' שם ע"ב). ומכל מקום אם אין עמו גוי או אופן היתר אחר [המבואר שם בגמ'], התירו לו לטלטל בעצמו את הכיס פחות פחות מארבע אמות (גמ' שם). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח רסו, א), וראה בכל הסימן שם ובמשנ"ב שם פרטי הדינים בזה.

בּוֹ בַיּוֹם גָּזְרוּ, ולדעת רבי אליעזר גזירה זו היא בבחינת 'גדרשו סאה', כלומר שהרבו סייג לתורה במידה גדושה, ויפה עשו, להרבות גדר בישראל, ולדעת רבי יהושע גזירה זו היא בבחינת 'מחקו סאה', כלומר, שעל ידי זה הפחיתו את הסייג לתורה, שהרבו לגזור יותר מדי, ואין הציבור יכולים לעמוד בגזירתם, ומתוך גזירתם גרמו לעבור על איסור הוצאה, שמא לא יאמין